

Ivar Utne, 02.03.2007 11:38

PERSONNAVNLOVEN, § 6 2. ledd, kjønnsbestemte endinger i etternavn

Bakgrunnsstoff

Kjønnsbestemte etternavn er etternavnsformer som er knytta til ett av kjønna. For kvinner kan det være en variant av farens etternavn fra fødselen og senere av ektemannens etternavn, men menn skifter sjelden etternavn. [...] Navnevariasjonen blir helst uttrykt med endinger, dvs. faste suffiks. Disse skikkene er best kjent i Øst-Europa og Hellas i dag, men fins også i Norden.

[Avsnittet ikke aktuelt for § 6 2. ledd:] I de nordiske landa kommer kjønnsbestemte navn til uttrykk som *parentonym*, dvs. fars eller mors fornavn med ending som tilsvarende *-sønn* og *-datter*, av typen *Jonssøn* og *Jonsdatter*. På Island er dette etternavn. I Norge var slike navn mulige etternavn før 1923, og det har blitt gjeninnført fra 2003. I mellomtida har dette vært mulige *ekstra fornavn* til 1964 og *mellomnavn* etter det.

I de østeuropeiske kulturene har tradisjonelt kvinner ektemannens eller farens etternavn i hunkjønnsform. I russisk er *-ov*, *-ev* og *-in* vanlige endinger for menn. Kvinner får *a*-endinger etter disse: Døtre etter faren og koner etter ektemenn, f.eks. *Konev* og *Koneva*, og *Kupin* og *Kupina*. De tsjekkiske formene er bl.a. *Novak* og *Novakova*, og *Minovsky* og *Minovska*. På latvisk fins det flere varianter, f.eks. det mannlige *Erglis* og det tilhørende kvinnelige *Ergle*. Tilsvarende forskjeller er det i gresk. Eksempler er de mannlige *Baltatzidis* og *Theodoropoulos* og de kvinnelige *Baltatzidou* og *Theodoropoulou*. Kvinners etternavn er farens (foreldrenes) eller mannens etternavn i genitiv (IFLA 1966, s. 83; m.fl.).

Noen språk har òg ulike endinger i navn for gifte og ugifte kvinner, som de litauiske *Petrauskiene* (gifte) og *Petrauskaite* (ugifte). Den mannlige varianten for både ugifte og gifte er *Petrauskas*. Alle tilsvarende *Petersen* på norsk. Polsk har òg hatt dette. Der er bare egne former for gifte fortsatt i bruk, men også de er på vei ut. Det er navn med kvinneendinga *-ska* som holder best, dvs. navn med mannlige former som *Adamski* og kvinnelige som *Adamska* i nominativ (Hoffman 1998, s. 15-21). Dessuten kan polske kvinner nå ha farens eller mannens navneform som gift.

Felles for navn fra Øst-Europa og Hellas er at kvinnelige former oftest blir borte ved utvandring.

Grunnen til det er at slike kjønnsbestemte former ikke er vanlige i landa de kommer til - det er oftest bøyingsformer i de opphavlige språka. Grunnen til endring kan òg være at de ikke blir godtatt dit de kommer. Den kvinnelige endinga -a ble godtatt i Norge fra 1997 for gifte kvinner og fra 1999 for barn. Med den nye navneloven fra 2003 blir alle kvinneformer godtatt.

(Utdrag fra opplsaget "Kjønnsbestemte etternavn" i Ivar Utne: Personnavnterminologi, i Nordica Bergensia nr. 30, Nordisk inst. 2004. Henta fra manus før trykking.)